

Datum 2017-02-28
Reg.nr 131-512-16

Avdelning
Analysavdelningen
Handläggare
Aija Sadurskis
08-563 086 03
aija.sadurskis@uka.se

Utbildningsdepartementet

Universitetskanslersämbetets yttrande över En gymnasieutbildning för alla (SOU 2016:77)

(Ert nr U2016/04660/GV)

Sammanfattning

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) kommenterar några av de förslag som läggs fram i kapitel 25 *Förslag* i betänkandet. UKÄ avstyrker utredningens förslag om utökad undervisningstid i gymnasiet och införande av mentorer, framförallt därför att förslagen riskerar att förvärra lärarbristen. UKÄ avstyrker också förslaget om att ta bort poängsättningen av gymnasiearbetet.

Läraryrsörjning

Utredaren lägger flera förslag som påverkar behovet av lärare. Ett sådant förslag är att undervisningstiden i gymnasieskolan ska öka. Med tanke på att beräkningar från Skolverket (*Redovisning av uppdrag om prognos över behovet av olika lärarkategorier*, 2015) och uppgifter från UKÄ om antalet som examineras från lärarutbildning (*Fortsatt fler söker sig till lärarutbildningen – men långt i från det prognostiserade behovet*, 2016) visar att tillgängliga lärare inte kommer att räcka till för gymnasieskolans undervisningstid i dag är det knappast realistiskt att föreslå att undervisningstiden ska öka.

UKÄ har i samma rapport framfört att det är viktigt att utreda hur befintliga lärare ska kunna användas bättre, genom att deras tid läggs på det som bara lärare kan göra, dvs. på undervisning. Det är i det ljuset som man, enligt UKÄ:s uppfattning, bör se utredarens förslag att alla elever ska ha en mentor, lämpligen med lärarutbildning. Om förslaget innebär något mer än att mentorn ersätter den traditionella klassföreståndaren avstyrker UKÄ förslaget eftersom det riskerar att förvärra lärarbristen.

Utredaren argumenterar mot en fastare timplan för gymnasieskolan, liknande den som finns för grundskolan, med motiveringen att nuvarande flexibilitet behövs. Denna flexibilitet minskar dock, enligt UKÄ, möjligheten att styra utbildningen av lärare. Skillnaden mellan tillgång på lärare och behov av lärare varierar kraftigt mellan ämnen. I rapporten *Ämnen i lärarstudenternas examina. Nuläge och modell för ämnesvis dimensionering*, 2015 diskuterar UKÄ hur skolans timplan kan ligga till grund för dimensionering av utbildningen till lärare inom olika ämnen, för att åstadkomma en bättre matchning.

En övergång till fastare timplan kan, enligt utredaren, bli aktuell om gymnasieskolan går över till ämnesbetyg. Tills vidare avstår utredaren från att ta ställning till om

gymnasieskolan bör ha kurs- eller ämnesbetyg utan rekommenderar att frågan utreds vidare. Det är UKÄ:s förhoppning att en sådan utredning snart kan leda till ett beslut, inte minst om ämnesbetyg sedan kopplas till införandet av en timplan.

Grundläggande behörighet för högskolestudier

Utredaren föreslår att alla gymnasieprogram ska ge grundläggande högskolebehörighet. På yrkesprogrammen ska de högskoleförberedande kurserna vara integrerade och måste aktivt väljas bort av de elever som inte vill ha högskolebehörighet.

UKÄ konstaterar att frågan om att alla gymnasieprogram ska ge högskolebehörighet är svår och avstår från att ta ställning. Å ena sidan är det möjligt att arbetsmarknaden kommer att ställa högre krav på teoretiska kunskaper i framtiden. Ett gymnasieprogram som inte ger högskolebehörighet kan då uppfattas som en återvändsgränd, vilket yrkesprogrammets minskade popularitet sedan den generella högskolebehörigheten togs bort tyder på. Å andra sidan utgår utredarens förslag från behoven hos den majoritet av eleverna som klarar att uppfylla målen för en gymnasieskola som förbereder för högskolestudier. Den minoritet av eleverna som inte har förutsättningar att uppfylla dessa mål kommer i stället i kläm.

Idealiskt borde elever välja utifrån intresse och förmåga, och få en utbildning som innehåller det som behövs för den kompetens som utbildningen ska ge. Den elev som sedan ångrar sitt val av gymnasieprogram måste kunna komplettera studierna efter gymnasietiden, för att få önskad behörighet. Det pris eleven i stället får betala är att utbildningen förlängs.

Undersköterskeexamen

Undersköterskorna är en av landets största yrkesgrupper. Av betänkandet framgår att utbildningen till undersköterska inte är reglerad och att den varierar kraftigt. Det har därför, enligt utredningen, föreslagits att Socialstyrelsen ska få i uppdrag att utforma kompetenskrav. I dag ges utbildning som kan leda till arbete som undersköterska inte bara inom gymnasieskolan utan också bland annat inom vård- och omsorgscollege. En sak som skiljer sig åt mellan utbildningarna är i vilken utsträckning de enbart omfattar de specifika yrkesämnena, eller även omfattar allmänna gymnasieämnen. En undersköterskeexamen kopplad till gymnasieexamen skulle i praktiken utestänga dem som arbetar som eller vill bli undersköterskor men inte vill läsa in en gymnasieexamen. Det kan till exempel gälla äldre eller nyanlända, grupper som kan få arbete inom vården. UKÄ anser att konsekvenserna för arbetsmarknaden borde ha belysts i betänkandet och föreslår att frågan om en undersköterskeexamen utreds särskilt.

Förberedelse för högskolestudier – gymnasiearbetet

Som nämnts ovan innebär flera av de förslag som läggs i betänkandet att antalet undervisningstimmar i gymnasieskolan ökar. I gengäld föreslår utredaren att bara ämnesstudier ska vara poängsatta. Gymnasiearbetet, som i dag omfattar 100 poäng, ska enligt förslaget i fortsättningen inte vara poängsatt och ligga utanför timplanen. UKÄ stödjer inte detta förslag. Skolornas bemanningsplanering hänger rimligen ihop med timplanen, och det som inte är poängsatt riskerar att inte ägnas någon mer omfattande tid.

Samtidigt kan gymnasiearbetet vara elevens första tillfälle att göra ett mer samlat arbete, och rätt använt kan det ha betydelse för elevens beredskap för högskolestudier, men behovet av handledning är antagligen betydande för många elever.

Beslut

Beslut om yttrandet har tagits av stf. myndighetschef Karin Järplid Linde efter föredragning av utredaren Aija Sadurskis i närvaro av kommunikationschefen Agneta Rolfer, tf. avdelningschefen Per Westman och chefsassistenten Agnes Ers.

Karin Järplid Linde

Aija Sadurskis